

Wstęp

Instytut Filozofii i Socjologii PAN podjął nowe badania struktury społecznej w naszym kraju. W celu przygotowania i realizacji tych badań, w końcu 1985 roku powstała grupa badawcza w składzie: doc. dr hab. Ireneusz Białecki, doc. dr hab. Henryk Domański, dr Krystyna Janicka, dr Bogdan W. Mach, dr Zbigniew Sawiński, dr Joanna Sikorska i dr Wojciech Zaborowski. Jesienią 1986 roku do grupy tej dołączył doc. dr hab. Kazimierz M. Słomczyński, zostając kierownikiem badań. Doc. dr hab. Henryk Domański objął funkcję kierownika grupy badawczej.

Powstały zespół delegował Kazimierza M. Słomczyńskiego, Henryka Domańskiego, Bogdana W. Macha i Wojciecha Zaborowskiego do opracowania przesłanek teoretycznych planowanych badań. Przedstawiony w rozdziale I *projekt badań* wytonił się z dyskusji zarówno przesłanek teoretycznych (sformułowanych przez wymienione osoby), jak i indywidualnych planów analiz (przygotowanych przez wszystkich członków grupy badawczej). Zasadnicze prace nad projektem zostały ukończone na początku 1987 roku. Po pewnych modyfikacjach, zdecydowaliśmy się ów projekt opublikować. Tego rodzaju dokument uważamy za taki element badań empirycznych, który powinien podlegać publicznej ocenie i dyskusji.

Grupa badawcza przygotowała narzędzia do kompleksowych badań, które składają się z: (a) badań kwestionariuszowych zrealizowanych w połowie 1987 roku na ogólnopolskiej próbie pracujących mężczyzn i kobiet; (b) badań kwestionariuszowych zrealizowanych pod koniec 1987 roku na ogólnopolskiej próbie pracujących i nie pracujących mężczyzn i kobiet w wieku 21-65 lat; (c) badań kwestionariuszowych zrealizowanych w grudniu 1987 roku na próbie żonatych i pracujących mężczyzn w łodzi; (d) badań kontrolnych zrealizowanych w kwietniu-wrzeźniu 1988 roku przy

użyciu ankiety pocztowej i wywiadów uzupełniających. Zebranie materiału empirycznego w terenie kończy pewien etap pracy badawczej. Z etapu tego zdajemy sprawę w rozdziale II i III przedstawiając opis realizacji badań i prezentując narzędzia badawcze. Dla względnie pełnego obrazu realizacji badań w rozdziale IV podajemy informacje o operacjonalizacji zmiennych, a w rozdziale V – o doborze prób ludności. Zgodnie z tytułem, przedstawiane opracowanie poświęcone jest jedynie projektowi i realizacji badań; w ogóle nie zawiera ono informacji o uzyskanych wynikach. Ma techniczny, warsztatowy charakter. Dostarcza materiału do oceny jakości badań, które przeprowadziliśmy.

Publikacja ta jest efektem pracy całej grupy badawczej. W spisie autorów Kazimierz M. Słomczyński figuruje na pierwszym miejscu, gdyż opracował plan tej publikacji, jest odpowiedzialny za jej powstanie i ostateczny kształt. Reszta autorów wymieniona jest alfabetycznie, choć ich wkład różni się w poszczególnych rozdziałach. W ostatniej fazie redagowania rozdziału I szczególnie dużo poprawek i uzupełnień wprowadzili Henryk Domański, Wojciech Zaborowski i Bogdan W. Mach. Henryk Domański wraz ze Zbigniewem Sawińskim przygotowali pierwszą wersję rozdziału II. Na rozdział III składają się materiały opracowane wspólnie przez wszystkich członków grupy badawczej, chociaż do ostatecznej weryfikacji tych materiałów szczególnie przyczynił się Ireneusz Białecki. Redakcji pierwszej wersji rozdziałów IV i V dokonał Zbigniew Sawiński. Joanna Sikorska, Krystyna Janicka i Wojciech Zaborowski napisali istotne fragmenty do kolejnych wersji rozdziału IV. Trzeba jednak podkreślić, że ostateczna wersja każdego rozdziału narodziła się w wyniku zarówno kolegialnej dyskusji, jak i indywidualnego wkładu pracy wszystkich członków zespołu autorskiego.

Prowadzenie dużych badań socjologicznych – w szczególności z użyciem wywiadów kwestionariuszowych – wymaga współpracy wielu instytucji i osób. Badania nasze realizowane są w ramach Centralnego Programu Badań Podstawowych 09.07, kierowanego przez prof. dr hab. Kazimierza Doktora. Zaplecza organizacyjnego dostarcza Instytut Filozofii i Socjologii PAN, którego dyrektor, doc. dr hab. Piotr Płoszajski, wykazywał i wyka-

zuje wiele zrozumienia dla naszych potrzeb badawczych. Centrum Badania Opinii Społecznej udostępniło nam próby ludności do naszych badań.

W czasie przygotowywania narzędzi badawczych i później realizacji badań korzystaliśmy wielokrotnie z pomocy kolegów z Zakładu Metodologii Badań Socjologicznych IFiS PAN w Łodzi, w szczególności dr Pawła Daniłowicza, dr Pawła B. Sztabińskiego, doc. dr Krystyny Lutyńskiej i dr Franciszka Sztabińskiego. Przeprowadzenie badań w terenie było możliwe dzięki ofiarnej pracy osób z Zespołu Realizacji Badań IFiS PAN, kierowanego przez mgr EARBARĘ DANECKĄ.

Podstawy teoretyczne i założenia metodologiczne omawianych w tym opracowaniu badań zostały przedstawione na konferencji "Teoretyczne problemy struktury społecznej w Polsce", która odbyła się w Warszawie w listopadzie 1986 roku pod auspicjami Instytutu Filozofii i Socjologii PAN. Podobnej prezentacji dokonaliśmy na konferencji poświęconej strukturze społecznej, a zorganizowanej przez Zarząd Oddziału Warszawskiego Polskiego Towarzystwa Socjologicznego w maju 1987 roku. Kierownik badań miał też okazję omówić projekt badań – w szczególności jego założenia teoretyczne – na różnych seminariach i zebraniach Instytutu Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego.

Wiele osób zgłosiło uwagi do projektu badań i narzędzi badawczych. Do osób tych między innymi należą: prof. Władysław Adamski, mgr Barbara Danecka, dr Paweł Daniłowicz, mgr Włodzimierz Derczyński, prof. Kazimierz Doktor, dr Grażyna Gęsicka, dr Janusz Hryniiewicz, doc. Aleksandra Jasińska-Kania, dr Grażyna Kacprowicz, dr hab. Lena Kolarska-Bobińska, prof. Salomea Kowalewska, dr Zdzisław Krasnodębski, dr Grzegorz Lisowski, doc. Krystyna Lutyńska, doc. Irena Reszke, mgr Anna Sianko, dr Paweł B. Sztabiński, dr Franciszek Sztabiński, prof. Włodzimierz Wesotowski, doc. Edmund Wnuk-Lipiński.

Naszymi stałymi konsultantami zagranicznymi są: prof. John H. Goldthorpe, prof. Karl Ulrich Mayer, prof. Tamas Kolosi i prof. Melvin L. Kohn. W szczegółowych kwestiach zasięgaliśmy też rady prof. Rudolfa Andorki.

Wstęp

prof. Atsushi Naoi, prof. Donald Treimana, prof. Barbary Heyns, prof. Alberta Simkusa, dr Carmiego Schoolera i dr Clive Payne'a. Prof. Tadeusz Krauze przeczytał niniejszą publikację i zgłosił szereg uwag, które staraliśmy się uwzględnić w ostatecznej redakcji tekstu.

Kontakty zagraniczne członków naszej grupy badawczej zyskały poparcie Research Committee on Social Stratification and Mobility, International Sociological Association. Ponadto, British Council wspierało i wspiera naszą współpracę z socjologami zajmującymi się strukturą społeczną w Nuffield College w Oxfordzie.

Wszystkim wymienionym osobom i instytucjom składamy podziękowania za pomoc w naszych przedsięwzięciach badawczych. Dziękujemy także ankietom oraz ich instruktorom za trud włożony w zbieranie materiału empirycznego. Materiał ten nie mógłby powstać, gdyby nie przychylność osób, do których zwracaliśmy się z prośbą o udzielenie długich i męczących wywiadów. Osobom tym – naszym respondentom – serdecznie dziękujemy za współpracę.

Zespół Autorski

Warszawa, grudzień 1988 roku.